

CRÓNICA LEXISLATIVA DE GALICIA

2019

“Fin de legislatura coa normalización lingüística baixo mínimos”

Alba Nogueira López*

Este artigo fai balance do dereito lingüístico aprobado en Galicia durante o 2019, o último ano dunha legislatura á que se lle puxo fin algo anticipadamente ao convocar eleccións galegas para o día 5 de abril de 2020. Unha legislatura dun pulso normativo e orzamentario baixo mínimos (só a O 0,07% do orzamento total dedicouse a medidas de política lingüística) e dunha actividade do goberno apuntalando a regresión da normalización con mensaxes de calma ante indicadores, avaliacións externas e acción do propio goberno que non contribúen a mellorar a delicada situación de falta de transmisión inter-xeracional. Non pode sinalarse neste período nin unha soa norma significativa sobre a lingua e mesmo o tantas veces anunciado e adiado Plan de dinamización da lingua galega na mocidade 2019-2022 quedou en fase de anteproxecto, logo da súa presentación no Parlamento de Galicia en xullo de 2019, sen ser finalmente aprobado.

Palabras clave: dereito lingüístico; Galicia; transmisión xeracional; Informe sobre a Carta Europea das linguas rexionais ou minoritarias; Sentenza do Tribunal Supremo sobre ordenanzas locais; fin de legislatura.

LEGISLATIVE REPORTS ON GALICIA

“End of term characterised by a rock-bottom linguistic normalisation”

Abstract

This article takes stock of the language legislation passed in Galicia in 2019, the last year of a term of government that ended abruptly with the calling of elections for 5 April 2020. This term was characterised by low regulatory and budgetary support for the Galician language (only 0.07% of the total budget was allotted to it), while the government made feeble attempts to prop up a return to normalisation, with messages of calm voiced in response to linguistic indicators, external evaluations and actions undertaken by the government that failed to improve the delicate situation brought on by lack of intergenerational transmission of the Galician language. Not a single significant language law was passed during this period. Even the frequently announced and postponed Galician Language Revitalisation Plan for Youth 2019-2022, a preliminary draft of which was available, was not approved following its presentation before the Galician Parliament in July 2019.

Keywords: language law; Galicia; generational transmission; Report on the European Charter of Regional and Minority Languages; Supreme Court Ruling on local ordinances; end of term.

*Alba Nogueira López, profesora titular de dereito administrativo, Universidade de Santiago de Compostela. alba.nogueira@usc.es

Citación recomendada: Nogueira López, Alba. (2020). Crónica legislativa de Galicia. 2019. Fin de legislatura coa normalización lingüística baixo mínimos. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 73, 216-220, <https://doi.org/10.2436/rld.173.2020.3433>

Sumario

1 Introducción

2 A Sentenza do Tribunal Supremo sobre a Ordenanza de Lugo mostra unha preocupante regresión xurisprudencial

3 O informe de avaliación da Carta Europea de Linguas Rexionais e Minoritarias. Incumprimento sen propósito de emenda.

4 Activismo municipal pola lingua

1 Introducción

O 2019 é o último ano dunha legislatura á que se lle puxo fin algo anticipadamente ao convocar eleccións galegas para o día 5 de abril de 2020. Unha legislatura dun pulso normativo e orzamentario baixo mínimos (0,07% do total orzamentario) e dunha actividade do goberno apuntalando a regresión da normalización con mensaxes de calma ante indicadores, avaliacións externas e acción do propio goberno que non contribúen a mellorar a delicada situación de falta de transmisión inter-xeracional. Non pode sinalarse neste período nin unha soa norma significativa sobre a lingua e mesmo o tantas veces anunciado e adiado [Plan de dinamización da lingua galega na mocidade 2019-2022](#) quedou en fase de anteproxecto, logo da súa [presentación no Parlamento de Galicia](#) en xullo de 2019, sen ser finalmente aprobado.

2 A Sentenza do Tribunal Supremo sobre a Ordenanza de Lugo mostra unha preocupante regresión xurisprudencial

A [Sentenza do Tribunal Supremo 190/2019, do 19 de febreiro](#), resolve un recurso presentado pola cidade de Lugo contra a Sentenza do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia o 18 de febreiro de 2016, sobre a ordenanza do uso do galego en a administración municipal, na que se anulou un importante conxunto de preceptos da citada ordenanza, recorrida pola Asociación Galicia-Bilingüe. A sentenza do Tribunal Supremo ratifica a decisión do Tribunal Superior de Xustiza en todos os seus extremos e faino con semellante argumentación xurídica, descoñecemento da lexislación actual e afastamento das (recentes) decisións do propio tribunal. Poderíase dicir que é unha sentenza tan militante na súa interpretación contraria á normalización das linguas propias que non son o español, tan cru na súa base xurídica.

A sentenza comeza por ratificar a anulación do artigo inicial que establecía que o galego “é lingua oficial do Excmo. Concello”, que, como recordou a representación legal do concello, carecería do matiz de exclusividade que tería en vez de afirmar que “é a lingua oficial”. O TS sostén que, aínda que a literalidade non nega o español, o que “*se pretende, concretamente con la no mención expresa del castellano como lengua oficial, es crear al menos un estado de inseguridad en la ciudadanía sobre la posibilidad de usar el castellano en sus relaciones con el Ayuntamiento de Lugo*”. É, cando menos esaxerado, afirmar que a cidadanía se pode atopar nun “estado de inseguridade” por esa expresión da ordenanza, como se fose dotada de máis forza ou coñecemento público que as disposicións que apoian a dobre oficialidade da Constitución, o Estatuto de autonomía e a Lei de normalización lingüística.

Máis sorprendente é a ratificación da anulación de dous preceptos que fixan obrigacións lingüísticas nos concesionarios e nos contratistas. Por unha banda, a entrega dos beneficios obxecto do contrato “sempre que sexa posible” en galego (por exemplo, informe, estudo ou proxecto) e, por outro, que as especificacións para adxudicar as concesións prevén a atención ao público en galego (por exemplo, os recibos, documentos, teléfono ou servizo presencial...). Na medida en que a posición legal do contratista non é a dun cidadán, senón a dun provedor indirecto dun servizo público ou a dun prestador en nome da Administración, é legalmente insostible que o destinatario da prestación ou titular do servizo - a Administración - non pode determinar como desexa que o servizo se realice e en que idioma. O Tribunal Supremo, en definitiva, defende que poida ser a empresa concesionaria a que impón os seus criterios lingüísticos (coma se fose un cidadán con dereitos lingüísticos) e non que sexa a Administración a que garanta os dereitos da cidadanía establecendo nas especificacións criterios lingüísticos. Criterios que buscarían garantir os dereitos lingüísticos dos usuarios equivalentes aos que terían se estivesen directamente relacionados coa Administración. Esta interpretación do TS, ademais de obviar a diferenza xurídica entre a posición da concesionaria e a do cidadán, en materia de garantía dos dereitos lingüísticos, é contraditoria coa que recentemente sostivo o propio Tribunal Supremo na Sentenza 250/2017, do 14 de febreiro, en relación cunha ordenanza vasca.

Tampouco se refinou a análise da regulación de sinalización nas oficinas e oficinas galegas. O TS indica por unha banda que esta etiquetaxe é puramente informativa, sen que dela se deriven efectos legais, pero mantén a cancelación. Parece descoñecerse que a regulación da chamada “paisaxe lingüística” é unha medida de promoción da lingua habitual nos territorios con linguas minoritarias para proporcionarlles unha visibilidade que corrixa esa posición. Tamén se omite valorar a completa intelixibilidade entre as dúas linguas que impide na práctica que poda negarse “a los que solo conocen el castellano la utilidad informativa de la rotulación

de referencia”, como se afirma na sentenza. Por outra banda, si se fai referencia a esa similitude en relación ás sinalizacións viarias que “puede hacer innecesaria en muchos casos la rotulación en ambas, pero en los demás casos en que la similitud no existe, la seguridad viaria exige la utilización de una y otra lengua”. Non obstante, a anulación tamén se confirma aquí en relación a esta sinalización da rede viaria, empregando o disposto nos artigos 56 do Texto Articulado da Lei sobre tráfico, tráfico de vehículos a motor e seguridade viaria e 138 do Regulamento Xeral de Circulación. Esta anulación débese a unha interpretación extensiva destas previsións que só cubrirían, ao noso xuízo, sinais de tráfico (cun compoñente simbólico esencial, máis que por escrito), pero non en absoluto a outras sinalizacións, como os sinais de rúa, as indicacións de lugares de interese ou outros similares, que é propiamente a competencia local que se vería afectada pola normativa lingüística.

O TS tamén confirma a anulación do precepto da ordenanza pola que na concesión de subvencións municipais “valorarase que as actividades desenvolvidas contribúan a normalizar o uso da lingua galega”. Unha disposición, ademais, coherente co disposto na Lei de subvencións de Galicia que as sentenzas non mencionan. Debemos poñer en evidencia que o TS afirmou en varias ocasións (para todo o STS 650/1999, do 4 de febreiro) que “nunha situación de inferioridade evidente ... no idioma propio de Cataluña non se pode considerar que é discriminatorio ou que viola o artigo 14 da Constitución, que a política de subvencións á actividade cinematográfica intenta obter, mediante técnicas de promoción, a promoción dun ben cultural de carácter fundamental como é a linguaxe”. Aínda que a Ordenanza neste caso non estableceu unha valoración excluín-te ou determinante que provocase discriminación en español, o TS afirma agora que “os termos imperativos da norma implican unha preterición da lingua española contraria á lei, non xustificada por unha política de promoción da lingua galega”. Tendo en conta que se trata dunha actividade de fomento (promoción, en definitiva) cun alcance limitado por ser local, parece un argumento feble falar dunha preterición do castelán botando abaixo a esencia das políticas de discriminación positiva que consisten valorar -non excluír- entre outros criterios o uso da linguaxe como xeito de mellorar a súa presenza en todos os ordes sociais.

A sentenza tamén considera preterición da lingua castelá, avalando a anulación do artigo, a preferencia de que a formación dos empregados públicos municipais se realice en galego ou que se solicite a adestradores externos que utilicen este idioma.

En definitiva, unha Ordenanza aprobada por unanimidade nunha corporación municipal cunha composición moi plural (7 partidos de todos os signos políticos) que buscaba establecer medidas para promover o galego, nun contexto de forte retroceso de falantes segundo as estatísticas públicas, sofre un recorte substancial nas mans do TSJ primeiro e en casación con esta sentenza do TS. O feito de que o Tribunal Supremo ignore a súa propia xurisprudencia en aspectos chave e o escaso nivel argumentativo da sentenza, afasta esta decisión xudicial da fineza xurídica que cabería esperar do alto tribunal ao tempo que evidencia un claro retroceso no mandato constitucional de uso e protección da riqueza lingüística do estado.

3 O informe de avaliación da Carta Europea de Linguas Rexionais e Minoritarias. Incumprimento sen propósito de emenda.

Rozando o final de 2019 o Comité de Ministros fixo públicas as súas [recomendacións](#) sobre a Carta Europea de Linguas Rexionais e minoritarias recollendo as observacións máis significativas realizadas polo [Informe do Comité de Expertos](#). Tanto as recomendacións ministeriais como o informe dos expertos reiteran críticas recorrentes e xa enunciadas en anteriores ciclos de avaliación o que debería levar a algunha reflexión no Consello de Europa sobre os mecanismos para facer fronte aos incumprimentos e no Reino de España sobre o sentido de ratificar compromisos internacionais nos que hai incumprimentos sistemáticos prolongados no tempo.

O Informe dos expertos para o caso do galego en Galicia entende que a situación non mellora, antes ben ao contrario, destaca unha transmisión interxeracional deficiente.¹ Ademais indícase que o sistema de ensino

¹ “2.3.1 Galician in Galicia

53. The level of application of the Charter in the Autonomous Community of Galicia did not significantly improve since the last monitoring cycle. Sociolinguistic studies show a decrease in the numbers of speakers. Language transmission from parents to children is no longer guaranteed, and thus the proportion of pupils with proficiency in Galician as the language of everyday life

non cumpre o compromiso de ter un sistema de inmersión en ningún dos niveis educativos comprometidos, ademais de vedar o ensino de materias de prestixio en galego. Tamén se incumpe o compromiso de poñer en marcha un organismo para monitorizar os progresos neste aspecto e facer públicos os resultados. Este compromiso da Carta é coincidente cunha obriga que fixaba o Decreto de plurilingüismo de facer un informe anual de seguimento, que tamén se está incumprindo. As contundentes conclusións e incumprimentos constatados da CELRM foron acollidas polo goberno galego sen propósito de emenda e cunha interpretación nesgada. O presidente da Xunta de Galicia [manifestou](#) que “se hai informes que están en contra de que os galegos poidamos estudar, coñecer e falar en inglés, alá os autores do informe”, en alusión ás consecuencias do Decreto de plurilingüismo que reduciron a presenza do galego no ensino para implantar un tercio da docencia en inglés.²

Para o galego en Galicia o comité de expertos urxe unha acción inmediata na presenza do galego no ensino. Na xustiza “a petición dunha das partes” e na administración periférica do Estado non se considera cumprido o compromiso de atención e documentos en galego. Tamén atopa problemas nos medios de comunicación privados e na recepción do sinal transfronteirizo para garantir a comunicación cos falantes (Portugal, Asturias, León).

As recomendacións de acción inmediata en Galicia son remover os atrancos para ensinar en galego en todos os niveis educativos, emendar a LOPX para asegurar xuízos en galego se o pide algunha das partes e usar o galego na administración do Estado en Galicia. De forma complementaria recoméndase incrementar o uso do galego nos servizos públicos, facer os informes de seguimento polo organismo educativo e asegurar que as instrucións dos produtos se redacten en galego.

No caso do galego en Asturias pide unha política lingüística estruturada nas zonas onde se fala, a introdución dunha mención no Estatuto de Autonomía e unha colaboración con Galicia para xestionar esa continuidade de falantes nos dous territorios. No caso do galego en León e da Fala en Extremadura advirten dun rápido declive dos falantes malia a presenza no Estatuto e aconsellan unha “acción inmediata”.

4 Activismo municipal pola lingua

En febreiro de 2019, antes das eleccións municipais que cambiaron os rexedores dalgunhas das localidades promotoras, foi constituída a [Asociación de Entidades Locais pola Lingua](#). Trátase dunha entidade que tiña como obxectivo desenvolver proxectos conxuntos no ámbito da normalización do idioma. Tres das cidades galegas, Santiago, Coruña e Pontevedra e unha serie de vilas A Baña, Ames, Teo, Ribadeo, Ferrol, Narón, Ponteceso, O Grove, Rianxo, Moaña, Vilagarcía e Rois uníanse nun novo foro. Os integrantes son concellos que xa viñan colaborando en proxectos como o [Apego](#), o certame [Youtubeir@s](#) ou o [Clube de Debate](#).

Na asemblea acordouse que a presidencia da Asociación recaería en Rianxo, a vicepresidencia no Concello do Grove, a secretaría en Pontevedra e en Ames a tesourería. Ademais, Narón, Rois e Santiago ocuparán as tres voalías da entidade.

has also fallen significantly. The presence of Galician is insufficient in education, particularly at pre-school level. Major scientific subjects are not taught in Galician at secondary schools. 23% of the university courses are offered in Galician, and about 30% in masters' studies. In non-university education, the current regulation does not allow to provide more than 50% of courses in Galician. There is still no possibility to offer a curriculum in Galician at any pre-school, primary or secondary institution. Decree 79/2010 which defines subjects that shall be taught in Galician excludes the possibility of education in Galician as a language of instruction with Castilian as a subject.

54. Galician legislation is now available online with the LEX.GAL resources, created by the government of Galicia in co-operation with the University of Santiago de Compostela. Language use in the administration has not improved at all. It is still not sufficient to serve the needs of the Galician-speaking population. In addition to the regional public provider, there are also local private radio and television stations broadcasting programmes in Galician. Although the situation of printed and online newspapers in Galician is still problematic due to limited public funding, progress has been made with online publications”.

[2 https://praza.gal/politica/fejoo-desdena-as-criticas-do-consello-de-europa-a-politica-linguistica-da-xunta-ala-eles](https://praza.gal/politica/fejoo-desdena-as-criticas-do-consello-de-europa-a-politica-linguistica-da-xunta-ala-eles)